

De pollutione

exaltet deus. ac p inde magis ac magis humiliet. z in sua paruitate imo nibilitatez resiliat. z resiliens cadat. et deus suscipiet ea. **De** via tuta est. regia z segura. **De** mu finem loquedi omnes pariter audiamus. **Deu** time. de te desperas. in se fides. et madata eius obserua. quod in te est no omittens. hoc est omnis homo.

Finit.

A Incipit tractatus eiusdem de pollutione diurna.

Sic ut si pridē aliqua sup p patione ad missam sub decē cōsiderationibz. occasione sumpra principaliter ex materia pollutionis nocturne. **Nūc** autē de pollutionibz q vident accidere vigilado. quesita sunt a me aliqua. q solēt timoratas cōsciētias plurimū turbare. sicut frequēter ex diuersis psonis vtriusq sex? tā in cōfessione q̄ extra potui ppendere. p pterea cōsului nedū doctores i scriptis eorū sup hacre. sed etiā colloquū habui cū exercitatis z discretis in cōfessionis materia. immo z a medicis hmoi multiplicis z varie pollutionis cām inq̄siui. Deniq̄ p̄paret se lector audire caste/id qd p castitatis cognitione/necessitas cogit aperire.

Primum notabile

PResupponēdū est igit i primis q̄ a corpe hūano/defluit multiplex humor. p meat? membrorū pudēdoz q̄ generationi depurata sunt. **Un?** est vere seminalis. ali? vere vrialis. ali? quodāmodō medi? qui pōt appellari salinalis vel sputalis. ali? addit humor p̄sertim in mulieribz q̄ noīat menstrualis. z huic silis q̄nq̄ masculo accidit ex infirmitate. **P**orro facile est satis cognoscere patiētibz scdm z vltimū fluxū q̄n scilicet ille est vere vrialis vel vere menstrualis. **H**abet enī suam distinctionē in colore z liquiditate z talibz/ exeat p̄terea vt cōmuniter sine multa delectatione i mēbris genitalibz. p̄sertim nisi cōiungantur alie cause delectationis. sicut infra docebitur. **L**eterum humor p̄prie seminalis/z humor ille medius/nō ita faciliter secernūtur: propter similitudinē in albedine z viscositate seu tenacitate z quadā spissitudine. habent nihilomin? distinctas p̄prietates

z diuersos ortus z meatus vñ defluūt quod de articulat? cognoscere/spectat ad medicos. **E**st itaq̄ humor seminalis superfluū vltime digestionis. superfluū nō in qualitate sed in quātitate. **H**abens enī natura sufficientē cibū pro alimento corporis/mittit ex omnibz mēbris qd̄ sup est/ad vasa genitalia. nūc plus. nunc minus. **E**t quādo sup abundat ipi nature conatur expellere tan dē illud superfluum. qd̄ fit vel in actu generatōis seu cōcubitus. vel p euaporatōnes silēs sudoribz. vel p aliquas fēdas distillarōes. q̄nq̄ i somno cū somnijs q̄nq̄ sine somnijs. aliquādo cū delectatōe aliquādo impceptibiliter. nōnunq̄ in vigilia similiter quibusdā euenit. tā voluntarie q̄ inuoluntarie modis valde multis. nunc ex vicio nature. nunc ex vicio culpe.

Rursus humor ille medius/fit ex quadam superfluitate alimēti/nedū in quātitate/sed z in qualitate. qz scz inept? est nutritioni. inept? similiter generatōni. velut in salina videm? z alijs superfluitatibz defluentibz a cerebro. tam p os q̄ p nares. istis parū z rariū. z alijs abundantiū z crebriū. **I**mmiscet autē se talis humor medius aliquādo cū vrinatōe. aliq̄n p se defluit sine cogitatōe z sensu. q̄nq̄ vero fit cū delectatione z pruritu quodā plus q̄ in vrina. q̄ tamē vrina q̄nq̄ cū inordinatōe quadā exit. **P**uto etiā nihilomin? q̄ vivit aut nunq̄ causat iste fluxus humoris medij/talē modū delectatōis z cōcussionis q̄si totius corporis/specialiter in pudēdis nec ita p̄strigir aut obnubilat in suo exitu inuiciū rationis/sicut venit in humore vere seminali. qm̄ z ille humor seminalis/magis digestus est z ad causationē libidinose delectationis/nisi p infrigidatōez aut aliūde corruptus sit/portionabilior inuenit. **H**abet insup humor iste medius/q̄ ex leuioribus causis ac maiori facilitate mouet ad exitū q̄ seminalis. p̄sertim in mulieribus. adeo q̄ ex leuissimo motu corporis de loco ad locū/vel inclinatōe/absq̄ aliqua cogitatione z absq̄ sensu pueniat. **E**x effectu vero p̄cipif. p sordidationē/quadā viscosam in carne sua vel in p̄ntis. **E**uenit autē faciliū z nō sine aliquo sensu cōcomitante vel p̄uio. dum psonā dilectā siue pulcrā siue turpē/siue iuuenē siue senē/siue secularem siue religiosam z q̄nq̄ deuotā alpi ciunt aut tangūt aut ei arrident aut confā

bulantur aut iocantur. etiam vbi nihil de ope carnali volunt aut putant nedū dicā peragere sed nec cogitare.

Secūdū notabile.

Atendendū est scōo principali ter circa hāc materiā q̄ delectatio seu cōmotio libidinosa/pruritus seu titillatio/puenit i mēbris que loq̄mur/frequēter absq̄ fluxu q̄ cūq̄. Sunt enī fumositates aliq̄ue/quas medici vocāt spūs/z he supcalesciūt z inflant z distendūt venas z nervos in membris illis. fitq̄ stimulatio quedam z pruritus vel titillatio. que dū querit extingui vel sedari p̄ attractionē ampli sentit. z quāq̄ cōplet delectatio libidinosa sine quouis fluxu. Pater hoc in parua adhuc etate. q̄ nondū apta est seminatioi p̄ defectū seminis vel artationē venarū. **Suscitat** autē h̄mōi prurit⁹ ex talib⁹ fumis seu spiritib⁹. tam ab intrinseco p̄ vīna fortia z spēs maxime aut p̄ imāginatōes libidinosas z turpes. q̄ ab extrinseco. p̄ allocutōes prauas. aut p̄ aspect⁹ libricos. aut tact⁹ impudicos. p̄ se vel aliūde. puocatos. Nō si per cōplēntū delectatōis ex talib⁹ absq̄ omni seminatioe/corumpat vere ip̄a virginitas. iuxta sententiā quorūndā m̄groz. Deu prohibitor q̄ in paucis maneret virginitas cogitare stupor est. nisi forsā in pueris z puellis/hanc excuset defectus sufficiens iudicij rōnis. **Dicendū** est p̄terea. q̄ nō omnis prurit⁹ circa mēbra pudēda/debet iudicari p̄ libidinosus. nec etiā cessatio eius vel extinctō p̄ fricationē aut aliter/debet appellari luxuriosa delectatio. **Videmus** itaq̄ quō in alijs membris crebro pruritū sentim⁹. que vnguibus scalpendo (vt iuxta vulgare loquar) sopim⁹ vel extingui⁹. Est autē hec passio nōnunq̄ ita vehemēs. vt etiā cū vulneratōe carnis per vngues/z effusiones sanguis/ vix recedat que passio/si mēbra illa genitalia inuaserit/cadit p̄sus in magnā angustia q̄ h̄ pati cogit. nedū q̄ h̄mōi pruritū remediū q̄rit (q̄le fieret in alijs mēbris) ip̄e in pollutiones fedas z vere libidinosas atq̄ culpabiles plabat. **Tradūt** insup medici. q̄ i mēbris illis aliq̄ū euenit q̄dā passio/z surgēs ex q̄bus dā fumis/distēdentib⁹ venas mēbroz istoz z nervos. adeo q̄ sedari nō pōt. etiā p̄ vsuz carnalē. vel aliā attractio

nē. que admodū narrat Iuuenalis de quadā matrona nobili rhomana. Est igit in hoc casu vel filib⁹/tanq̄ de vera egritudine/ad medicos recurrēdū. **Deniq̄** p̄t ex istis. q̄ pueri z puellē/cū sobrietate atq̄ disciplina in cibis z potib⁹ atq̄ societatibus/custodiēdi sūt. ne ab intrinseca cāvel extrinseca/zsuecāt h̄re libidinosas h̄mōi z motōes peccati/in sua carne. Alioq̄m p̄ruent ex zsuetudine/velut in quadā necessitate hoc agēdi. p̄cipue dū etas grandior aduenerit. delectatio insup improbiōz et vehementior sentiet. Qua in re zsfessores vel parētes z motōz aliq̄ā debent facere pueris z puellis. vt a talib⁹ abstineāt. nec a se nec ab alijs/turpiter se tractari permittant. **Attēdat** q̄libet discret⁹ ex p̄missis: quid agendū. z videat ne dū nimū seruat loquēdi pudicitia. sequat operū maiorū ordinatio. z confessio de talib⁹ nulla fiat. **Attēdat** et aduerso. nedū phibitio sit expressa/ip̄a conatū adaugeat. verū nāq̄ est illud poete. **Autimur** in vetituz. **Porro**. si parētes phibent filias suas/ab osculis viroz z adolefcētorū/similiter z filios a puellaz ztreccationib⁹/ cur nō poterūt filios coartare verbis aut verberibus/ne se ip̄os aut seip̄as inuicem male cōtreccent. cū sit vtiq̄ hoc flagitiosius q̄ alterū et eo plus habēs piculi quo minor est illic verecūdia z licentia maior. **Sileo** hic de stultis. imo nefarijs parentib⁹ erga suos z suas nimia familiaritate cōuinētib⁹. **Sileo** de ceteris/ vel seruis vel ancillis vel alijs/ qui p̄niciē hāc cōragiosissimā iducere sub quadā ludi specie nō verent. **Ue** ve mōdo ab hac corruptione viarū omnis carnis.

Tertium notabile.

Atendim⁹ tertio principaliter q̄ in theologico vel morali negotio/dū inq̄siritio fit de aliquibus effectib⁹ vel opib⁹/ an sint vel qualia sint peccata/ faciēda est resolutio principalis z finalis ad libertatē z sensus vel dissensus in talib⁹. **Et** inde peccatū dicēte Aug. adeo est volūtariū/ q̄ si nō esset volūtariū/nō esset peccatū. **Et** iuxta zmunē doctrinā/ actus exterior sup interiorē nihil addit malicie vel mortalis culpe. **Ea** p̄pter circa pollutōes vel fedas distillatōes ex mēbris genitalib⁹ pl⁹ispicere p̄ueit originē morālē q̄ naturalē. **z** fide

De pollutione

ratio naturalium / proficiat ad moralium cogni-
tionem pleniorē. quē ad modum circa irā. inui-
diā. gulā. et circa alia vicia precipue carnalia
quae materia vel fomētum trahūt a corpore satis
pater.

Quartus notabile.

P Resupponam igitur quartum pro decisione
ne materie penitus ac similium proformi-
ter ad doctrinam Augustini de processu re-
prationis in nobis sicut in Adā fuisse scriptu-
ra commemorat. Et dicam quod motio libi-
dinosa / confurgit pro statu nature corrupte.
nobis etiā inuitis. Et sepiissime etiā pue-
nit oē iudicium rationis. neque pro sequens subest
arbitrio aut consensui libero. iuxta Augustini di-
centē. Non est in parte nostra quod vixis tan-
gamur. sed est in parte nostra / respondere vel ac-
ceptare. Intelligere similiter de auditu et ol-
factu. et tactu et gustu. Prouenit autem hec
involuntaria puenitio ex corruptione natu-
re pro peccatum originale pro statu nature lapsae. pro
statu vero nature primitus institute et inte-
gre / talis puenitio viciosa nequaquam pro trigis-
set. Fuisse enim regnum hominis taliter ordina-
tum / quod ratio sui dominium supra sensualita-
tem absque ulla puenitione vel rebellionem ser-
uasset. Propterea reputatōis motio
talis libidinosa / puenitōis iudicium rationis / et
se peccatum saltem veniale / quoniam ipsa pro surgit proter
vel contra iudicium dñe fuerōnis. Verificat
pro inde dicitur illud sapientis. Nullus est absque
peccato / etiā infans vni / dicitur pueniunt quippe in
quolibet filio. Adeo non pro privilegiato / motio-
nes hominū / proter vel contra iudicium rationis. Et
ita sumēdo large peccatum veniale / absque tali-
dum viuere non valemus. Dicitur autem talis motio
voluntaria / magis a peccatrice voluntate
primi hominis / quam a propria. propterea si debeat pro-
prie appellari peccatum etiā veniale / oportet ut
aliquo modo propria voluntas sit in causa.

Quintus notabile

Nunc quito accedendo ad inue-
stigationem principalis dubij / quoniam
talis motio libidinosa est peccatum
mortale et quoniam non. quoniam de veniali
attentis premissis / non est faciēda proseruta
ratio scrupulosa vel dubia. Considerem
quoniam ad illam motionem seu temprationem
se habeat libera voluntas. et si fieri potest mul-
tipliciter. Voluntas vno modo se habet pure
proiuatiue. tamen directe quam indirecte. si est absque

omni actu suo volituo. pro omni differen-
tia temporis. quod nec ante voluit / quod illa motio fie-
ret nec aliquid disponēs pro se ad illam voluerit
dum fit. aut postquam facta est non aduertit. et ob
hoc circa eam non consentit vel dissentit. aliunde
fortitā occupata vel in somno. Volun-
tas alio modo se habet pure positiuē. tamen directe
quam indirecte. hoc est cum actu volituo vel noli-
tuo. sic quod antea voluit deliberate vel nolu-
it / quod illa motio fieret. aut dum fit vel facta est
placet sibi vel displicet deliberate. sic quod habet
consensum vel dissentium liberum in tali motioe.
acceptando illam vel deacceptando. cum aduer-
tentia quod ita vult vel quod ita non vult. Vo-
luntas aliter se habet circa motioem illam
libidinosa / quasi medio modo. sic quod neque se
habet pure proiuatiue nec volendo sed illa nec
nolendo. Et similiter se non habet pure positi-
ue volendo deliberatiue illam vel nolendo
et ad eam actualiter seuertendo. sed se habet quasi
dissimulando vel dormiendo vel non curan-
do. ita quod nec expressē nec actualiter consentit in
illam comotionem libidinosa. nec dissentit ex-
pressē. sed dissimulat et dormitat dum attendere et
vigil esse teneret aut dum aduertit periculum
nec tamen obuiare vel resistere conatur.

Sextus notabile.

Quo circa dicam sexto consequenter.
quod distingui solet in voluntate
duplex consensus. Unus com-
pletus deliberatus et directus
alter incompletus vel interpretatiuus et
indirectus. Primus fit dum voluntas suf-
ficienter et actualiter aduertit pro iudicium
rationis reflectētis se super se quod sic vel sic
agit. vult nihilominus sic agere. et hic consen-
sus est comuniter satis notus. etiā apud
parum eruditos vel in moralibus vsitatos. quod
plenus est et directus. Alterum vero consensum
quē dicimus interpretatiuum / difficilius est
aduertere. Nam fit multis modis. Unus
modus est quando ratio debet esse proigil
circa aliquid reprimendum vel repellendum dum
iam insurgit actualiter. sed omittit et negli-
git repellere quasi tacens. Iuxta illud vul-
gatum. Qui tacet / consentire videtur. Sic
nauta negligens / dicitur causa summersi-
onis nauis. Notanter vero dicitur quan-
do ratio debet esse proigil circa aliquod
reprimendum. quod si actus esset indifferens /
vel talis circa quem ratio non deberet la-
borare ad repellendum seu reprimendum;

qz scz nō imminet piculū peccati p silētiū
suū tūc nō dī: volūtas in tali silētio cōsen-
tire. vñ potius aliqñ deberet dici dissentī-
ens. sicut fit in temptationibz blasphemie
z multis alijs. q̄ melius vincunt silēdo si-
uē nō aduertēdo q̄s pugnādo z directe cō-
tra conādo. Sic in ciuilibz qñqz verū est
qz qui tacet nō statim videt p̄sentire. imo
verius dissentire iudicat. **A**lia regula di-
cit. qui tacet nō cōcedit nec negat. **A**mplius
vero fit cōsensus iste scōus nōnūqz
indirectus. qñ scz voluntas aliqd vult vel
agit ad qd solet sequi aliqd qd est peccatū
vt cū aliqz inebriat se volūtaria. ad qd seq̄
tur dormitio. z ex dormitōe omissio surgē-
di ad officīū diuinū ad qd obligat. Dicit
hec omissio surgēdi volūtaria indirecte.
scz ex primario cōsensu. modo dcito. **A**ct⁹
vero cōsequētes inde tantū habent de vi-
tio/ quātū de cōsensu in principali actu p̄-
uio. nec amplius. si nō adderet alius p̄sen-
sus. **P**ossimus alijs verbis distingue-
re de cōsensu voluntatis. z silr de dissensu.
vñ p̄posito aliquo obiecto culpabili. volū-
tas pōt se habere circa illud/ septēpliciter.
Uno mō qz vere vult obiectū illud. **A**lio
modo qz vult interptatiue seu reputatiue
Itē vult illud directe vel indirecte. Itē
vult illud plene z p̄fecte. **A**ut vult illud se-
miplene z imp̄fecte. Itē postremo habz se
suspēsiue z qdāmodo neutraliter. qñ scz
nullū habet actū volēdi vel nolēdi circa
illud. sed tenet iudiciū rōnis in suspēso. vñ
ad aliud se diuertit. **E**t h̄ distinctō si bñ
cōcipiat/ clauis est i omni negotio morali.
ad exp̄iēdiū certū difficultatibz innumeris

Septimū notable

Dicamus vltra septimo. qz circa
actu carnalē aut aliqūē h̄mōi
actū/ p̄positū volūtati/ ipa se pōt
h̄re multipl̄. **U**no mō qz cō-
sentit i op⁹/ si facultas adesset. aut nisi pu-
dor vñ timor hūan⁹ impediret. **A**lio mō
qz lz refugiat z horreat p̄sentire i opus ta-
le nefariū. ipa nihilomin⁹ versat z reuertat
in aio suo cogitatōez de illo. **E**t hoc iterū
pōt fieri multipl̄. **U**no mō vt delibe-
rate plene z directe/ in hac cogitatōe dele-
cret. z hoc peccatū est in illo cui phibit⁹ est
carnalis cōcubit⁹. sec⁹ in yrozatis. **S**i ei
aliqz act⁹ phibit⁹ ē phibit⁹ cōsequēter dele-
ctatio de actu illo. **S**ūt si act⁹ p̄mittit⁹/ per

mittit⁹ sil' delectatō cōsequēs directe/ de p
se/ ad illū actū. **N**otāter addit. de p se z di-
recte. qm̄ inspicere mulierē nō ē de p se pec-
catū. sic nec delectatō de p se cōsequēs actū
illū. sed de p accidēs confurgit crebro dele-
ctatio illa libidinosa in incōtinēte. qm̄ cō-
tinēs nō haberet. **D**ecānt regula multuz
notāda ē/ cōtra scrupulosos ex vna pte. et
ex altera pte cōtra piculū. z pro licitis etiā
caute dimittēdis. **C**ogitat alio mō ta-
lis circa carnalē delectationē/ vt eā posset
satagēdo z conādo qñ p vim vel industri-
am repellere. z nō sp̄ expedit. sicut nec pu-
gnare cū venenoso serpēte/ dū aliter pōt de-
clinari. **C**ogitat alio mō ex quadā sola
curiositate. que sepe notia est z criminalis.
Cogitat alio mō qz nō aduertit piculū
imminere sibi p tali cogitatōe. sed i exerci-
tū virtutis sibi diuertit. z hec esset virtuo-
sa. si caueat sufficiēter piculū. **C**ogitat
alio mō. qz vult z cogit de hac materia do-
cere alios. vel de ipius cōditione plenius
edoceri. et si hec agit cū appositione incul-
pate tutele. nō peccat mortaliter. etiā vbi
pollutio sequeret. **S**ic diceret cūz homo
cogitatur audire cōfessiones. aut equitare. z
si qua sunt similia. **D**eni qz volūtas qñ
qz se habet ad actū talē p̄positū/ quodā mō
neutraliter vel suspēsiue. qz nō expedit cir-
ca hec deliberare. vt si sit loci z t̄pis impo-
tunitas. aut si p̄ponat sibi quid mallet. vel
in actū illū cōsentire vel p̄petuo ardere. tu-
te facit si non deliberet de vtraqz pte. p̄pter
periculū incidēdi vel in p̄sumptionē fal-
sam si eligeret p̄petuo ardere. vel in pecca-
tum mortale si eligeret in actū illū p̄sen-
tire. **D**ec est cautela cōueniēs multū z expe-
diens aduersus interrogatōes. q̄ vel intus
vel exteri⁹ curiose fieri solēt vel p̄poni. vbi
periculū imminet quicqd eligat. z ita reli-
quit verificatio ill⁹ p̄uērbij vulgaris. si-
lere meli⁹ ē qz stulticiā dicere. **S**ic agebat
qui dixit. **E**t fact⁹ sum sicut hō nō audiēs
z nō habēs in ore suo redargutiones.

Octauū notable

Quāntū nūc octauo ad respon-
dēdiū quibsdā interrogatōni-
bus que fieri possent in hac ma-
teria de pollutōe q̄ fieret vigilā-
do. z p̄pōes aliquas ānotem. q̄ ad materi-
as alias deducte/ p̄bere poterūt occasionē
cognoscēdi veritatē de peccatis.

De pollutione

Propositio prima

Nulla pollutio diurna vel nocturna per se de peccato quod fuerit de consensu circa illam in libero arbitrio. Sic de ira invidia gula et similibus. **P**ropositio ex tunc notabili. **U**n si nullus fuerit consensus vel interpretatus directus vel indirectus perfectus vel imperfectus nullus prius erit pollutio illa peccati. **I**sta est expressa Aug. inia de ci. dei. loquens de corrupta per violentiam. Dicit ei. quod illa delectatio nullum est peccatum in corpore dissentiens. sicut nec in corpore dormiens. **E**t Bonauer. dicit eum loqui etiam de peccato per se veniali. **S**i autem fuerit alter istorum consensus tunc iudicandum erit de qualitate et quantitate peccati proportionabiliter ad consensus. **C**onsensus itaque vel per se vel per se interpretatus ceteris paribus. et consensus directus vel indirectus. et consensus perfectus vel imperfectus. imo consensus vel dum imperfectus est ex fragilitate vel ignorantia sepe reputatur solum venialis. quod si perfectus est mortalis dicitur. **S**ed si consensus indirectus non per se causat in sequentibus actibus de malicia quod ipse sit malus. **E**t ita pollutio veniens ex solo consensu in crapulam venialem dicitur esse solum veniale. **E**t est plura de incestu loquitur secundum doctores. **E**t huiusmodi ad materiam de pollutione nocturna cognoscenda. imo si iam peccatum sit delectum per penitentiam. non oportet sequentes actus esse novas culpas ex ista ratione.

Propositio secunda

Nulla pollutio diurna dicitur proprie dici mollicies nisi fuerit per consensum liberum in uno modo vel alio provocata l'extorta. **P**rocedit quoniam si autem fuerit pollutio huiusmodi peccati patiens. ita nec peccatum mollicies aut sonat in peccatum. quoniam dicit apostolus. quod neque molles regnum dei possidebunt.

Propositio terna

Nulla talis pollutio dicitur reputari casus reservari sub nomine mollicies ei. imo nec peccatum. ut dictum est. **P**rocedit quod non est mollicies. et magis dolendum est quod huiusmodi est tale aliquid prout esse egisse vel voluisse. sicut contingit in erectioe pudendi cum renisu voluntatis. **A**dditum est sub nomine mollicies quod forsitan in casu possit superior casum tale sibi ad horam vel quod ad aliquid reservare. non quod peccatum sit. sed ut magis instrueret et instrueret si sit peccatum vel disponens ad peccatum

seu ad peccati periculum. et si sit pollutio proprie dicta. **D**ocet tamen generaliter et per semper fieri durissimum esse imo stultum.

Propositio quarta

Nullus fluxus ex membris generatoni deputatis reputandus est de se pollutio vel mollicies si non fuerit vere seminalis. **U**n fluxus vaginalis menstrualis vel alterius humoris medii neque appellandus est mollicies sine pollutio. **E**t ex parte per quod nec isti casus reservari deberent sub nomine pollutionis. sicut prope procedens exponebat. **S**ed dicitur est in prope quod isti fluxus non sunt reputandi de se mollicies. quoniam de peccato accidens vel propter adiunctum aliquid potest secus evenire. sicut propositio sequens docet.

Propositio quinta

Nulla pollutio vel fluxus contingit in nobis statim homines graviore et inordinatiori feditate animarum suarum maculare quod facit aliter vere pollutum aut per mollicies. imo per fornicationes. imo per adulterium vel sacrilegium vel incestum superat. **D**e dicitur hec prope per illa quod de causa delectationis et pruritus in secundo notabili predictum. unde et propter hoc/spado dicitur deflorare virginem. **D**icitur in super tam pueri quod puella ante annos nubiles ex ardescere in inuicem. **D**icitur etiam frigidum et maleficiari non potentes seminare nefariis neque similibus non tunc illecebros/semet in quare. et eo flagitiosius ista sunt per preteritionem illicitam aut aliter quod diutius durat viget et ardescit/absque sedatione per effluxum seminis hec ignominiosa labe passionis.

Propositio sexta

Pollutio vel fluxus quod vel nihil habuerit de consensu nec per se peccatum non impediunt homines de peccato a celebratione. **D**icitur de peccato quod de peccato accidens aliter est. ut prope quod patiens scrupulosus et timidus est in hac parte et faciens sibi conscientiam in qua et dubia. **A**ut quod patiens sensit se ex hac feditate discretari in animo. ac deiecit. aut quod neque sufficiens cogitationes lubricas aut turpes inde surgentes depellere. **U**n notandum quod sicut in imaginatōe voluntarie et lubricae disponunt materie ad huiusmodi fedas et motus. Ita viceversa/somnia non tunc de nocte vel cogitationes in vigilia/pervenit ex huiusmodi motus carnali stimulatione que ad modum iras aliter et alia cogitat quod mitigat. et tunc est securus. **D**icitur prope circa principale. quod de illo. de quo loquitur

mur. licet inuoluntarius fuerit in patiendo remanet tñ in aia / quedā carnalis degustatio. qm̄ sicut gustato spū / desipit caro. ita gustata carne. i. carnali voluptate etiā inuitus / desipit omnis spūs. i. omne spirituale exercitiū. **A**ddunt alij innitētes dicitis bonauēture z similitū. dicētes impedimentū generale esse. eo q̄ requirit ad celebratiōem / mūdicia / nedū spūalis a peccato. sed corpalis ab hm̄oi sedo hūore. Hoc qualiter habeat veritatē / putamus aperuisse dū in tractaculo de pollutione nocturna loqueremur. **U**n̄ dñs petr⁹ de palude eruditus in legib⁹ tam canonicis q̄ ciuilibus piter z diuinis / dicit de pollutione nocturna. **S**i cām nō habuerit culpabilem q̄ dēt hō cessare a celebratiōe. debz in quā de cōsilio nō de pcepto. sic q̄ peccet mortaliter si celebret. **S**ic videt loqui Aug⁹. de quotidie cōcantibus. q̄ nec laudat nec vituperat. sed eos suo sensui z deuotioni de relinquit. **U**n̄ si alter cōiugū reddēs debitum nō arceat a cōione fm̄ Bonauē. videt q̄ illa macula corpalis / nō impedit cōionem. imo nec impediret celebratiōem i sacerdotē greco. qui similiter vxori reddere debitū tenetur postulanti

Propositio. VII

Sicut non omnis illecebrosa cogitatio cōsurgens in aia etiam cum aliquo cōsensu dubio vel interpretatio vel imperfecto. **S**imiliter nec ois pruritus vel titillatio vel stimulatio / cōsurgens in mēbris genitalib⁹ et hac illecebrosa / impediūt a celebratione. **S**ic nec fluxus inde cōsequens / de p se / impedit. dū ratio nō consentit. vel dū renitit. nec plene cōsentit in illū. **P**rimā ptē vt arbitror cōcedunt oēs. **D**e scōda vero p te silis ē rō si ppositō pcedēs attendatur. **C**onsiliū tñ est in hac pte. vt vitētur diligenter occasiones. et fatagat hō ne morosam et sensualem cogitatiōem in se. qualē cūq̄ sic figat de aliquo et circa aliqd / q̄n eam dū vult possit euellere. **I**taq̄ accommoda te eby dicit Seneca et non da.

Propositio. VIII

Cogitationes carnales et flux⁹ inde sequētes absq̄ cōsensu uoluntario. vicunt plerūq̄ salubri⁹ / utius z efficaci⁹ / si ratio se bz

circa illas p modū nō curantis. vel diuersitatis uolūtatem ad alia. q̄ si sollicitē / tristetur. turbet. z conetiales expellere. **N**otetur in hoc loco tractatulus in gallico de remedio cōtra tentatiōes blasphemie cōpositus. **A**ug⁹ itaq̄ cogitatio uehēmēs / vel imaginatio / conatū. a c̄p inde nutrit cogitatiōes hm̄oi. imo multiplicat et efficaciores reddit ad fluxū cōsequendū. **Q**uod si disimulauerit neq̄ curauerit plus q̄ de alterius humoris naturalis fluxu. cōquiescet

Posset aptari circa rē hāc exēplū de timentibus qui trabē in alto positā nunq̄ absq̄ casu trāsiret quā audaces p cōsuetudinē aut aliūde tota securitate trāsiret

Fit autē diuersio tal multipliciter. **Q**uāq̄ p impulsionē signi scē crucis i pectore / vel in fronte. qd̄ aliqui reputant efficacissimū / si cut illud signū est triumphale atq̄ salutaris. summe p̄terea humilitatis. vincit autē humilitas laqueos diaboli dicēte Anthon.

Fit hec diuersio aliquā p lesionem aliquaz corpalem in lingua vel alibi. **Q**uāq̄ p quādam exprobratiōem z allocuriōem seuerā suarū cogitationū. tanq̄ esset aliquis apparens tēptator / exterius sic dicēdo. **P**hy / phy de uobis cogitatiōes vilissime. pcul hinc abite. in malā horā ueneritis. si alijs occupatus. **N**ō do uobis auditū. non uisum. discedite ab hinc syrenes vsq̄ in exitū dulces. **F**it et hec diuersio nonnūq̄ p irrationē quandā talis illusionis cōsurgētis tam multipliciter in aia z turpiter. **F**it deniq̄ p uitiatiōem oīj. p cōfessionē purā z nudā. et supra modū p spē z iplozatiōes diuini aurilij. sine quo continens nemo plane esse potest.

Propositio. IX.

Difficile est vel impossibile / absq̄ diuina reuelatione / cognoscere generaliter z certitudinaliter radicem et cām pollutionis diurne si uidelz pueniat ex cōsensu uero vel interpretatio. aut cōsensu directo vel indirecto. aut a cōsensu pleno / vel imperfecto aut si absq̄ ylo cōsensu superioris rōis vel inferioris pueniat. **P**uto ppositionē hāc cōsiderantibus esse notā. **E**x quo consequēter inferitur / q̄ qz beatus est uir qui sēp est pavidus. et q̄ bonarum mentium est face re conscientia vbi de necessitate nō eēt aliq̄ faciēda. expedit de talibus cōfiteri. et

Tractatus cancellarii

nō sine cōsilio prudentū z exptoz talia nī
hilipēdere vel contēnere in seipis. **Ta-**
lis autē cōfessio sit pura z deuota. in q̄ ma-
nifestet se hō z occulta cordis sui / sacerdo-
ti discreto z prudenti vel expto / qui noue-
rit qualitatē morbi discernere. z cōsiliū sa-
lubre cōfidenti tribuere. fm cōditiones ei⁹
et p̄ticulares circūstantias. z cui merito fi-
des adhibeat oīmōda a cōfidente. **Doc** de
cōfessione pura faciēda. nō tm̄ in p̄nti ma-
teria locū habet. sed in omni morbo spūa-
li est efficacissimū remediū. **A**rpedit au-
tem q̄ post cōsiliū acceptū a prudentib⁹ ex-
ptis z deuotis / dimittat hō scrupulos z ti-
mores nimios. alioq̄n caderet in supbiaz
spūs nolēs captiuare intellectū suū ad cō-
siliū senioz. **C**aderet nihilomin⁹ in pusil-
lanimitatē quādā z inq̄tudinē spūs. que
nō posset sufficiēter recipere illū cui⁹ in pa-
ce fact⁹ est locus. **N**ec ascēderet vnq̄ talis
aīa / in p̄fectionis sublimitatē. **D**ebet vero
superior z exptus / cui⁹ in hac re querit cōsi-
liū a subditis. postq̄ explorauerit oīa. di-
cere diffinitiuā z solidā r̄sionē. tu fac ita.
qm̄ si medic⁹ in medēdo vacillauerit / qua-
lis in egroto spanda erit securā stabilitas.
Dinc tragicus ait. **Q**ui dubiam salutem
dat afflictis / negat.

Propositio x

Aobnuandū piculis z scrupu-
lis q̄ cōsurgūt ex fluxu sedo di-
urno. cōsiderāde sunt diligēter
causē et radices. vt eis agnitis
fiat diligēs z discreta puissio. **D**iscretā ve-
ro dicim⁹ puissionē. que nec velit abscede-
re causas cū maiori detrimēto piculi z scā-
dalo / q̄ sit hmōi flux⁹. qui q̄nq̄ nō est nisi
uenialis. p̄sertim dū humor ille est medi⁹
que dicim⁹. nec ex aduerso p̄mittit ea licē-
tiose fieri q̄ de se culpanda sunt / z rese-
cari faciliter p̄nt. cuiusmodi sunt lubrici aspe-
ctus. visus inepti. societas pl⁹ q̄ decz amī-
cabilis. in se gerēs delectationē. et si nō de
p̄ se libidinosaz. piculosam tm̄ z plus equo
sensualē. que nihilomin⁹ aliq̄n sub officij
aliquib⁹ spūalis edificij / vt est cōfessio vel
lectio vel eruditio / colorare. imo veri⁹ ob-
scurare se conat. **S**ed z caueat alioz suz su-
perior sibi a suspicionib⁹ nimijs. z a q̄daz
(vt sic loquar) inutili zelotipia circa subdi-
tos se contineat. nō indicēs scz ieiunia ex-
cessiua. vel separās eos ab inuicē inutili-

ter. z spūalia colloquia vel officia / vtans
Serua deniqz comici illud. **N**e quid ni-
mis. **E**t illud sapiētis. **N**oli nimis esse iu-
stus. qz qui nimis emūgit / elicit sanguinē
Difficile est fateor i hac re se aurea me-
diocritate tenere. sed spūalis oīa diiudicat
velut in acre splēdido radiāte sole. velut p̄-
terea in fonte lucido z illimi. indicat insa-
per omnē diē. **C**arnalis vero iudicat ve-
lut i acre tenebroso sole nō radiāte aut ve-
lut i fonte turbido z limoso. nō discernēs
de grossis etiā reptilib⁹ venenosus imixtis
velut p̄terea in domo caliginosa vix attra-
ctando discernēs hec ab illis. **J**udicat po-
stremo vix inter diē z noctē. z ita frequen-
tissime sese fallit z impingit in diē velut in
tenebris. **S**ed saluare illū debet / spūalis
ductrix manus. **N**ō si renitit / si ducē sper-
nit / si p̄mōstrator sibi. si prior z abbas su⁹
mauult esse / dum it p̄ tenebras z abrupta
portabit quidez ille damnationē suam et
dux liber euadet.

Propositio XI

Pollutionē corporālē q̄nq̄ p̄ce-
dit cōsensus. q̄nq̄ comitat. q̄n-
q̄ sensus est circa eā nō consen-
sus. q̄nq̄ vero sensus eā opat.
et ita fit nō solū cū cōsensu vel sensu. sed et
cōsensu. **U**ltimū horz grau⁹ est. z red-
dit p̄rie pollutōez culpabilē. **D**eniqz tria
prima / licet nō reddāt p̄rie z de p̄ se pollu-
tionē culpabilē / sunt tm̄ ipa culpe z pecca-
ta. **A**lterz vero. q̄n scz pollutio fit cū sensu
non tm̄ cū cōsensu / nō est de p̄ se peccatuz.
imo frequēter auget meritū tanq̄ materia
virtutis dū resistit violētē passionis. que
dū sentit ipa magis z magis allicit et im-
pellit. quare similiter resistentia habet pl⁹
virtutis. **A**ddamus q̄ etsi pollutio cor-
poralis et vere seminalis diurna vel no-
cturna / nullo modo debet sciēter extorque-
ri etiā pro sanitatē vel alleviatione corpo-
ris vel iudicij ratōnis consequēdi. **S**i ta-
men dum sine tali cōsensu procurāte eam
vel extorqueere / prouenit ipa placeat. non
quia delectatio est. sed quia alleviationez
corporis opatur. hec non indicat esse pec-
catum. **V**ideat tamē homo p̄sertim noui-
tius / ne hmōi complacētia se seducat. p̄-
tendens vnū. z agens alterū. **S**alubrius
est itaqz cogitationes et iudicia circa rem
banc diuertere / q̄ habere.

3 **Propositio .XII.**

Pollutio diurna vel nocturna dum sentit effluere/nō d3 violentē phiberi si pbabiliter estimet qd hmoi violentia frustra eēt. nihil omin⁹ p exercitatioē virtutis/ r p euasione pi culi videt expedies vt hō conet phibere q3 tū sentit vel expit q mode fieri posse. Quo niā etsi hec retentio nocere debeat corpi p derit aie. Natura deniq3 postmoduz vno modo vel alio talē hūore a se eicit. Patet in mulierib⁹ puerperis. quib⁹ sicant mā medū non elicit lac. alioqui semper fluere patū est. Sic pollutiones iste/ imo r pruritus/ tutius nō vtendo vel nō exercendo/ sed abstinendo vincunt. Sciūt expri etiā in puritu sēuali. **H**ec autē pollutō etiā in vigilia/ si in principio vsq3 ad finē habeat iugiter rōez et voluntatē renitentē q3 tum pōt/ iuxta casū negocij/ volūtas reputabit nedū nō peccasse mortaliter/ s3 multipliciter meruisse. Iuxta illud beate Lucie Si me inuit3 corrueris/ mibi castitas duplicabit ad coronā. Potest autē cas⁹ diurne pollutionis euenire circa eos qui habent de necessitate audire cōfessiones. vel aliqua talia cogitare vel agere/ ad que sequit aliqñ renitentib⁹ eis toro posse. r si bi pcauentib⁹ ab initio vsq3 ad finē/ talis passio fedicitatis. Qd si quis dicit/ omittat talis qui tam fragilis est r lubricus/ audire confessiones. r pdicare. r silia. Rñdet q3 in multis casib⁹ non optet hoc fieri. ppter necessitatē cōsilij r euitationē scādali. r obligationez officij. Sed qles sunt isti casus nō pōt generaliter arte determinari. Refera mus hoc ad illud qd sapiēs iudicabit circūstantiaz pditione pensata. **C**onsultū vt auditur⁹ cōfessiones in hmoi piculo accedat prepat⁹ cū timore r tremore. Avertat insup quātū potest faciē seu oculū carnis r nō minus oculū mentis/ ab aspectu sensuali illi⁹ qui loquit vel cōfitef. sed ascēdat in arcē rōnis. Illicq3 recogitet aiām illius velut egrotā r laucā. q3 caro non prodest quicq3. Deniq3 celebratur⁹ si pōt officij hoc differre post missam suā/ tutius agit. qm recēs hmoi fluxus plus impedit celebrationē q3 vetus. Cōstituat se pterea cōfessor in illo statu corporis in quo minus stimulatib⁹ vt ster. vel flectat genua. vel alibi se vsternat. **S**it insup sermo suus

dū ad talia ventū fuerit/ breuis r rigidus: pferim vbi pfitens par⁹ est nō renitēte ve recūdia/ spōte totū vir⁹ euomere. Sed vbi per affabilitatē quandā optet a cōfitefē nī mis verecūdo/ nuditatē sue fedicitatis extorquere/ pfecto maius inest piculū. Sed si charitas ad hec feda scrutāda descēdat nō curiositas aut lubricitas/ iuuabit charitatis auctor deus. faciēs cū tēratione puentum. **N**otent ad intellectū pleniorē premissoz primo summa cōfessoz titulo. iij. li. iij. de bigamis vbi querit quō pdit vir/ ginitas. Itē tractatū quē ascribit aliqui sancto Thome. sed magis apparet ex stilo r materia q3 sit Bonauēture q3 icipit. Qm fundamētū r ianuā. r est vtilis multū.

// Finis.

Dialogus sophie

r nature sup celibatu siue castitate ecclesiasticoz p eundē cancellariū cōpositus lugduni Anno dñi. M. cccc. cccij.

Dialogus apologeticus. p celibatu ecclesiasticoz. cui⁹ collocutores sūt Sophia r natura. cōtinet actus quatuor principales. **P**rim⁹ inuestigat finē humane pditionis. qui non est principalis vt generet. sed vt felix viuat. **S**cōs rōcinādo cōcludit ipi nature/ q3 castitas moralis. nedū mrimonalis s3 etiam virginalis atq3 vidualis/ in multis est laudabilis. **T**ert⁹ h idē deducit de heroica castitate. qle nature discipuli/ vel conuerit vel beatificauerūt vel cōsulerunt. **Q**uart⁹ spēaliter insistit circa diuinale castitatē. qlis imponit ecclesiasticis viris vltro. cū ppetua mrimonij negatōe. cū dedicatōe ad deū. cū celebri reb⁹ sacris applicatōe. vbi tandē nature par est cū sophia. **A**lloquit in primis sophia (q3 sapiētia fronesis aut theologia d3) naturā. quā ex i spectōe cuiusdā dialogi/ p egregiū militē/ dñm Guilhermū Sayguet nouiter editi indignatā senserat/ tra votū castitatis sacerdotū occidentalū/ ex pditione cōcilij niceni. Est igit principiū verborū suoz/ veritas euangelij. // Sophia.

Primus actus

Quānt eunuchi q seipfos castrauerunt/ propter regnū celozum. qui potest capere capiat **D**ath. xij.

aa

et verior. **Natura.** Faciā vt petis. grām
hñs tali p̄descēsiōi beniuole. Nā ad illa
que p̄misisti p̄rupta mō scandere vires
nō sufficiūt. **Soph.** Coualesces tandē
me duce meoq; lūe. sic q; potēs fies. Dic
interim de petito. **Natura.** Dagnus ī
ter meos cultor Aristoteles nec a meaz se
mitis rōnū deuiās hac z illac. more pluri
moz/ clusit z p̄stituit in ethicis suis. fe
licitatē hoīs in p̄tēplatione prime cause
qm̄ illa est opatio optime potentie hoīs/
circa optimū obiectū suū. De hic quid sto
ici. quid epicurei. quidq; platonici/ sense
runt de fine hoīs/ sum prompta referre.
Soph. Gra. Sufficit ad p̄ns hocvnicū
pro re quā agimus verbuz Aristotelis tui
qm̄ p̄ oia cōsonū est mihi meisq; discipli
nis. Sed altiora nostra migrare non va
luit. deficiebat sibi creaturaz scala. p̄ quā
semp̄ enisus est ad veritatem. nō habēs et
te natura/ viā alterā. Propterea me dedit
deus filijs hoīm quatenus deducere eos
ab illa felicitatis arce in qua stetit Aristo
teles/ ad principiū felicitatis eterne supra
modū sublimioris. quā xps noster creden
dam/ p̄ me meosq; infallibili reuelatione.
firmavit. **Natura.** Sic ita. Quid valz tā
dem iste circuitus ad rem primo p̄positā/
de concordia castitatis eunuchoz/ sp̄ote
castratoz/ cū mea lege de multiplicatione
filioz. quales vtq; gignere nequeūt q̄ ma
nere volunt aut forte cogunt eunuchi vel
castrati. prout apud tuos quos ecclesiasti
cos nomiant/ copiam videmus ingentes.
Soph. Lerte p̄ omēz modū rite p̄cessi
mus. dum finē inuestigauimus hūane cō
ditōnis. qz finis est qui rebz omnibz neces
sitatē legis imponit. Ad quem nō aspi
cientes/ circa humanū genus delirant in
tolerabiliter. simile de hominibz vt de iu
mentis z brutis ferentes iudiciū. **Natu**
ra. Perge vltra. **Soph.** Pergo docēs
et concessis tuis. q̄ laudabilis nedum mi
hi sed tibi tuisq; castitas esse debet. Non
dicam in omnibz et singulis. alioquin p̄i
rer successio. sed in nonnullis nec paucis.
Natura. Dicoz si potueris hec ostende
re. **Sophia.** Ostendam ne dubites. de
sit tātūmodo auida temerarie p̄tradictōis
proteruia. **Natura.** Deerit spondeo.

Secundus actus
principalis.

Nobis de castitate. **Soph:**
locuturis. oportet ne fallat eq/
uocatio cognoscere tā descripti
ue q̄ diuīsiue conditionem ca
stitalis. Est autē castitas/ virtus modera
tiua passionū partis concupiscibilis. cir
ca venereas voluptates. sicut sobrietas cir
ca delectationes gustus in cibis et potibz
moderatur. Hoc aristoteles tuus. hoc to
ta discipulozū tuozum scola proclamat.
Natura. Nec reclamo. **S** quo vadis.
Sophia. Castitatē sic descriptā triplica
mus seu tripliciter diuidimus. in castita
tem moralē heroicā et diuinalem. Et qui
dem de morali quia notior est/ prior erit
sermo. deinde de heroica. postremo de di
uinali tractabimus. **Natura.** Placet vt
vis. **Sophia.** Castitas moralis quem
admodū cetera morales virtutes/ consistit
in medio. Est enim virtus/ habitus electi
uus in medio cōsistens quo ad nos. vt sa
piens indicabit. Coniecturaf vero medi
um castitatis. vt nec excedat castus nec de
ficiat circa venereos actus s̄m sex circūstā
tias in generali. que sunt. persona. locus.
causa. tempus. modus. materia. vt fiat. s. p̄
quē oportet. cur oportet. vbi oportet. quā
do oportet. quomodo oportet et circa qd̄
oportet. alioquin laude carebit. Quis. qd̄
vbi. quādo. cur. quomodo. cernere debes.
Natura. Et quo pacto plus in homine
q̄ in ceteris animantibz. **Cur** nō homini
bus/ mee legis instinctus primū insitus/
sufficit. vt multiplicet et crescat et repleat
terram. **Sophia.** **Cur** non ita queris
rationez. Quare deus omnia subiecit sub
pedibz hominis. oues z boues vniuersas
insup et pecora campi. volucres celi et pi
sces maris. et nō cuius animantū cetero
rum. si parem estimas legem vtrozūq;.
Sed plane datum est et insitum homini
bus liberum arbitriū/ quo reliqua carent
omnia. Est autē liberum arbitrium/ facul
tas rationis z voluntatis. quasi liberum
de ratione iudicium. Dinc dominiū acce
pit super irrationabilia quelibet. quasi ser
uilia sub libero. Dinc semetipsum per il
lud liberum arbitriū regere debet sub quo
est appetitus suus sensualis vt domine
tur illius. Dinc illa confurgit aurea me
diocritas/ debita suis actibus. Dinc deui
ando per plus et minus debito/ iure cul
patur. **Tu** vero natura per te solā sub deo

De celibatu siue

patre summo/regis et dirigis omnia/que ratione homini non habent sibi coniunctam. **A**te denique plus aguntur quam agant. nec in suis motionibus crimine habent. sicut nec propter priam qua regant coniunctam obtinent rationem. **P**ropterea neque castitas neque sobrietas neque generaliter virtus aliqua moralis. reperiuntur in brutis. nisi forte per metaphorice locutionem. ut turtur casta. castus elephas. canis prudens. leo fortis. mansueta columba nominantur. **E**t ex opposito per similitudinem vicio. superbus equus. astuta vulpes. vorax lupus. sus luxuriosa. **N**atura **A**nima duerto que dicitur. nec a meis sunt aliena principibus. **J**am insuper velut a longinquo quid moliris odor? **S**ophia **I**taque molior ostendere quam castitas perpetua non tibi semper est aduersa. **N**atura **I**mo certe iuxta deductionem tuam et descriptionem/ nulla mihi castitas sicut nec virtus aliqua moralis existimanda est contraria. **S**ophia **R**ecte sentis et concludis. **U**nde summum mormuras ergo si sint eunuchi qui se castrauerunt propter regnum dei? **N**atura **N**unquid non iure conqueror de talibus qui se totos pro semper ab officio generationis abdicant? **N**one peccant in extremorum altero qui tanquam a grege vel insensibiles/ omnidant operationi veneree repudium? nonne subiectum proprium specieque destrunt? **S**ophia **Q**uid si palam et concessis tuis monstrauero tale aliquid fieri posse multis casibus cum tuis legibus et virtute? **Q**uid si videas equos ad libidinem pronissimos/ ex equarum usu debilitari. quibus abstinentia totalis dat sicut et multis alijs/ robur et incrementum usque in senectatem et senium? **A**deo vis estimatiua circa venerea fantasiam quam abstinentia magis ledit. **S**ed querenda sunt rursus aliqua/ quatenus efficiatur processus lucidior. **C**oncedis absque scrupulo quod opus generationis non est passim ab hominibus exercendum nisi quando oportet et ubi oportet. et de reliquis ita circumstantijs? **N**atura **C**oncedo. **S**ophia **D**es igitur oportet regulas ad istarum cognitionem circumstantiarum/ quales tui discipuli (aristoteles potissime) tradiderunt. **E**t si nullus eorum ad supremam puram et liquidam conspexerit veritatem. quia tuo lumine non meo (quod supernaturale est) suum exercebant mentis intuitum. **P**ropterea diuersas in sectas et scismata/partiti sunt. quarum multas/ tuus co-

arguit aristoteles. **U**t quod mulierum debebat esse communitas in usu/ more brutorum quorum animalium. **N**ecque enim sunt omnia talis intemperate conditionis. sed sociali quodam individualique vinculo mas et femella coniunguntur. sicut in animalibus plurimis cernere est. **D**icebant alij debere passim homines cum feminis in publico misceri velut canes. **I**nde cinici id est canini dicitur referuntur. **L**audauerunt alij coniugium. sed hoc pacto ne plures essent vni/ aut quod concubinatus non inde tolleretur quasi culpabilis. quous honoris legitimi minus haberes. **A**ddiderunt nonnulli fornicationem soluti cum soluta non esse peccatum. imo crudeliter agi questi sunt contra genus humanum/ si non liceret vti libere proprio corpore/ sine cuiuspiam iniuria/ querendo voluptatem. **S**ileo de barbaris nationibus recto rationis iudicio carentibus. vel propter indispositionem corporis ut cernimus in naturaliter fatuis. vel ob persionem consuetudinis. **N**on loquar de bestialibus. non de melancholicorum mille speciebus/ in subuersione recti iudicij. **D**enique nolo totam hic et nunc materiam (que latissima est) de castitate prosequi. **S**atis mihi fuerit centrui illud attingere. circa quod nostra presens collocutio versata et voluit. **N**on ut fiat copendiosius. conueniamus precor in aliqua positione vel certissima vel probabiliore. **A**lioquin vagari per omnia satageturibus/ nusquam finis. **N**atura **C**onueniamus assentio. memor sponsonis mee prioris/ discipulam me docilem/ non proteruam esse velle. **S**ophia **D**odeste facis. **C**oarretur idcirco sermo noster ad illos et pro illis inter quos est hic et nunc nostra conuersatio. ad christianos loquor. qui nullo pacto damnant coniugia legitima/ sed honorant et colunt. tradentes pro relatione partis generatiue/ circumstantias sex debitas quod concubitus ille tibi nature consonus/ concessus insuper imo iustus est a summo patre nostro deo qui sit inter illas personas quas ipse coniunxit exemplo primorum parentum. dans mulierem in adiutorium viri/ ut relinqueret patrem et matrem. et adhereret uxori sue. **I**taque iam sunt duo in carne vna ad opus commune filiorum. ut crescant et multiplicentur et repleant terram. **N**atura **E**t si sint plurime nationes/ nescientes vel non admittentes relationem huiusmodi sic artata. nihilominus

terminis his concludi non recuso. qz mul-
 tiplicatione generis humani non adnul-
 lat. videntur potius honestare ipsam/ per sacra
 coniugij federa castitate. **S**ophia Ho-
 nestant certe/ p pagatoneqz filioz reddunt
 eis vtiliore/ qz vagus incertusqz concubi-
 tus. Quia in re statim colligo/ non tibi di-
 splicibilez esse castitate/ coniugij limitibz
 astrictam. eo qz fecunda est huiusmodi ca-
 stitas/ generans qm oportet et vbi. cum ce-
 teris circustantijs. **N**atura Nullo pacto
 displicet. **S**z qualis me molestat castitas
 intelligis. videlicet/ q se totam eunuchifat
 et castrat. que valescit omni concubitu/ q
 sine/ prolificat nullus. **T**alis est castitas
 illa/ qua nominant virginitate. **H**ec ppe-
 tuam carnis integritatem/ omnis experte
 actus coniugalis/ semp retinere gloriatur
Alteram dicunt vidualem/ differentez in
 hoc a virginitate/ qz iaz experta venereos
 actus vel in coniugio licite. vel illandabi-
 liter extra coniugium/ nihilominus habet
 hoc cum virginitate comune/ nunqz gene-
 rationi filioz intedere velle. **S**ophia
Distinguit subtiliter triplex genus castita-
 tis moralis. coniugalis scz virginalis atqz
 vidualis. extenso nomine qualiter expres-
 sisti viduales accipiens. **N**obiscum vero con-
 uenit de castitate coniugali. nondum de vir-
 ginali et viduali mecum sentis. **E**t hoc su-
 perest vt probemus. hic axis est. hic cardo
 p sentis discordie. **N**atura Sic esse con-
 cedo. **S**ophia Teneamus que pmissa
 sunt omnia/ protinus in concordiam veni-
 em. **N**atura Tenebunt. **S**oph. Si
 dedero tibi casus plurimos et apud mul-
 tos homines/ quibus non potuerunt ipsi
 coniugalibus vti comertijs vel de facto vel
 de iure toto tpe vite sue. consequens est vt ca-
 stitas in eis ppetue continentie a generatio-
 ne filioz pmaneat. **N**atura Coseqns e
 deductio tribz modis in generali **U**nus e
 facti. alius iuris. et tercius electo conditiois
 melioris. **E**t quide huc terciu modu/ sepa-
 tim post tractabimus. nunc de duobz pri-
 mis pauca de tot exēpla tangem. **Q**uis
 impedimenta facti negauerit/ que se corā
 assidue ponit. vt corporalis castratio. vt in-
 ualitudine et naturalis frigiditas. z in carce-
 ratio perpetua. vt defectus apte mulieris.
Sic viceversa de femineis obstaculis.
Natura Nunqz istos negauerim casus/

quos nobis oculus indicat. **S**z quid no-
 bis de necessitate/ cum loquimur de virtu-
 te. **S**ophia Multu per omnē moduz
 quādo fortis z solers animus facit de ipsa
 necessitate virtutē. quādo detrimentū ver-
 tit in meritū. **R**ursus vbi defuerit aliquā-
 do necessitas huiusmodi naturalis que fa-
 cti dicitur/ concurrere potest altera que iu-
 ris est. quādo de iure nō de facto negatur
 omnis ab homine mare vel femella/ con-
 iugalis associatio. ac per inde proli-
 ficatio. **E**xemplū in seruis empiricjs quos nube-
 re domini vetant. **E**xemplum de paupibz
 et egenis/ non habentibz vnde tolerarent
 onera coniugij vel prolem cōuenienter edu-
 carent. **E**xemplū de leprosis/ pie nolenti-
 bus progeniem similiter eis inficiendam
 gignere. **E**xemplū de fedis z turpibus/ tā
 visu qz victu nō satis tolerabiliter in ma-
 trimonio cōiuncturis. **E**xemplū de viduis
 et viris et femineis/ habentibz pueros iaz
 vix educabiles ab eis. quibz beniuolentia
 prouidenti/ nolūt supinducere copulā no-
 ueralem. **Q**uidni casibus omnibz istis z
 similibz/ eligatur castitas ppetua seu vir-
 ginalis seu vidualis? **Q**uanqz mala que
 premunt/ hanc inducāt. nihilominus iō
 voluntaria dici potest atqz moraliter lau-
 dabilis. quia voluntas inducta voluntas
 est. quēadmodū tuus ostendit aristoteles
 de proijciente merces in mare ne pereat.
Postremo si passim casus inueniuntur in
 omni sexu etate gradu/ quibz pot imo de-
 bet vacatio fieri ab actu generationis ad
 tempus/ nunc magnum nunc maius quā
 doqz maximum/ cur non poterit hoc con-
 cedi cadere posse per totum tempus vite?
Dabes igitur demonstratam tibi quam
 preassumpsimus propositionez/ qz lauda-
 bilis sepe est ex circustantijs castitas seu
 virginalis seu vidualis generationi nūqz
 vacans. **N**atura Negare non valeo. ni-
 si memet in preconcessis negauero. **V**erū
 tamen mea non tollitur exinde querela su-
 per illis quos a talibus impedimentis li-
 beros (qualia nominasti) volūtas (nescio
 que) spontanea (nisi potius obstinata vel
 agrestis vel innaturalis dicenda est) remo-
 uet ab artu procreationis liberoruz. **H**oc
 est cur de tuis ecclesiasticis stomachabar/
 ob nicensi cuiusdam constitutiones concī-
 lij de perpetuo talinuz celibatu. **S**oph.
Senseram. volui tñ vti circūlocutionibz
AA 3

ante dictis ad introductionem sequen-
tium. Subiungetur in super ratiocinatō
de castitate heroica post moralem priusq̄
de diuinali quā adeo grauem censet. ver-
bum fiat *Veni uolam te dederis et atten-
tam et docilem. Natura Laudabis vi-
dens.*

Tertius actus prin-

cipalis. Sophia:

Recorderis oportet eorum que
prior actio conclusit de fine cō-
ditionis humane. *Natura*
Nimirum ille est contemplatio
prime cause scōm deductionem *Aristote-*
lis mei: quā de felicitate politica et eco-
nomica quedam alia sed non aduersa tra-
diderit/reponens eam in tranquillo con-
uictu ciuium per se sufficienti. et in dispo-
sitione bona domus. *Sophia* Loqua-
mur interim de felicitate monastica seu spe-
culatiua hominis ut homo est. ad quam
practica / seu politica vel iconomica ran-
dem habet ordinari. *Natura* Age pro-
ut vis. est cur ita facias / non satis agno-
sco. *Sophia* Agnosces. nam interro-
go te si felicitas hominis (qua nihil ei me-
lius. nihil oprabilius nihil honestius uti-
lius delectabilius est) adquiretur sepe me-
lius per castitatem heroicam / q̄ per copu-
lam coniugalem / castitas talis erit prefe-
renda seu amplectenda. Jam enim dictus
est / q̄ scōm exigentiā finis / media sunt ac-
cipienda. que nullam proorsus habent bo-
nitatem / si non ex fine. que admodum ver-
ritas conclusionis in speculabilibus / de-
pendet ex primis principijs. Est enim fi-
nis / principium primum in practicis. *Natura*
Vellem exponeres quid per no-
men heroice castitatis intelligis. ne pro-
cessus forte fallat. ignoro. *Sophia* Re-
cte cupis et iam paulo ante reliqueram in-
sinuādum / quo pacto castitas nedum de
facto vel de iure poterat iugiter amplecti.
per non paucos. sed q̄ hoc fieret seu fieri
persuaderet / conditionis electio melioris
At hic stamus / pensandā dicentes hero-
icam castitatem. ex duobus maxime. primi-
tus ex fine felicitatis. dehinc ex electione
continētie virginalis seu vidualis ad sem-
per et pro semper. propter adeptionem fa-
ciliorē huius finis. possem dictis et ex-
emplis cultorum tuorum / deducere. Ni-

bil credo plus obesse veritati vel adquire-
re de vel speculande (potissimum de causis
altissimis) q̄ voluptatem veneream / q̄ cō-
tractum illum corporū sine quo vxor cum
liberis haberi non potest. vbi sorbetur et
absorbetur rationis iudicium. vbi nihil
virile. nihil altum / nihil celeste / mens que
tali se deditur passioni / sinitur meditari.
Quid igitur si senserit adolescens / vel tuo
vel diuino munere vel alterius p̄moniti-
one / perpetuam huius furoris carentiam
conferre plurimum felicitati capescende /
ad quam conditus est homo. Nonne po-
terit consulto velle iugiter continere / mor-
tificando tyrānicam huius moribūdi cor-
poris rabiem. ne reuocet aut retrahat aut
deturbet / ad alta tendentem. *Natura*
Ecce in modico suades continentiam si-
cut et felicitatem omnes homines debere
complecti. Sic perinde qualis poterit su-
perstes esse posteritas. *Sophia* Non
hec formidaueris. quia sicut non omni-
bus est heroicis esse id est diuinis / et super cō-
munem hominū conditionem eleuatos /
ita necraliter castos existere. Propterea di-
cit magister noster et dominus. Qui po-
test capere capiat. Nō est omittenda laus
libertatis / non liberalium collaudatio stu-
diorum / formidando ne serui remaneant
nulli / ne preterea mechanicis nemo dedi-
tus inueniatur exercitijs. Rara sunt excel-
sa omnia. semper quocq̄ vilium aut medio-
crum / maior erit numerus. suasionē opti-
morum non exstante. *Natura* Atvero
difficilis. ne dicam impossibilis est hec he-
roica vel horrida castitas. *Soph.* Dif-
ficilis est fateor. sed tendit ad ardua vir-
tus. Difficilis. sed apud plurimos adole-
scentes et adolescentulas / inuenta est. De-
niq̄ non ego sola cum meis / sed tui / virtu-
tem heroicam posuerunt. quasi supra bo-
minem. sicut in solitarijs bene composi-
tis. sicut e contrario deprimit sub homine
incomposita solitudo. Solitarius quip-
pe / vel deus vel bestia. *Natura* Recolo
dicta meorum. Sed moderatus venereo-
rum vsus / quin aptus sit ad virtutis et cō-
sequenter felicitatis adeptionem / non pa-
lam cognosco. Nec intemperatum laudō
sed nec proorsus nullum approbare valeo
propter diuinam sui similis generationē
immo et propter vrgentem mei iuris ne-
cessitatem. At quidem propterea. separo

fermen a superfluo tertie digestionis. ego debitis in vasis illud condo. ego meatus ei conuenientes adapto. Denique mulcebrez indidi desiderabilemque supra modum delectationem. que continue stimulat. que si non effluendo sedetur ledit et mortalest. aut aliquando mortificat. Sic est omnium communis amor. vincens omnia de quo virgilius noster. Omne adeo genus in terris hominumque ferarum. Equorumque genus pecudes picteque volucres. In furias ferrumque ruunt amor omnibus vnus. **Sophia.** Declaraueris et aggrauaueris quantumlibet volueris. nunquam obtinebis. ut impossibilis heroica castitas iure putetur apud homines strenue voluntatis quos equus amauit. non falsus iupiter. sed deus verus. et quos ardens euegit ad ethera virtus. quam virtutem mei gratiam dicunt atque charitatem. Falsus est quippe meorum vnus. ut sciui inquit quia non possum aliter esse continens nisi deus det. et hoc ipsum erat sapientia. scire cuius esset hoc donum. a deo dominum. **Natura** Quid mihi nunc de miraculis que solis innitor legibus meis? **Sophia.** Neque sane leges tue diuinum seducunt auxilium. sine quo iuxta platonis tui verbum nullum rite fundatur exordium. Nihilominus agam tecum proximum. dicam vnde fortassis tu stupeas tunc mirentur. **Natura** Expecto. **Sophia.** Facilius est apud hominem qui bona voluntate zelat castitatem. illam perpetuam quam interpolata sine vicio custodire. **Natura** Pape quid ais? **Sophia** Id quod audis Quod ut melius accipias. constituo duos homines. vnum vxoratum. alium celibem. continebit dico celebs facilius ab omni voluptatis illicite sensu delibato vel experientia. quam vxoratus vtetur moderate. sine quauis impudicie maculantis culpa. **Natura** Vellem certis id approbationibus confirmares. **Sophia.** Sumuntur rationes ex consideratione seculi. et allicientis ablatione. et febrili similitudine. et pruritus curatione. et humoris desiccatione. et iocunda consuetudine. et virtutum associatione. **Natura** Nolo moreris per singula. sed te ad pauca resolue. **Sophia** Fiet. **Difficultas** continendi. causatur ex imaginatiua virtute. presentante obiectum appetitui

tanquam delectabile. vel directe quia mulcet. vel indirecte. quia tristitias stimulantem aufert. Cuius rei signum est. quod imaginatione cessante super veneris actibus cessat et eorum concupiscentia vel appetitus perspicuum fit hoc in irrationalibus quantum tuncque pronis ad luxuriam. sicut in equis tauris et canibus. Hoc expressit virgilius tuus in georgicis de custodia equorum. docens eos separatim ab equabus alendos esse. et causam reddit cum experientia dicens. Carpit enim vires paulatim vritque videndo femina. **Natura** Negari non potest sensu repugnante. **Sophia.** Leteris causatur imaginatio vel actuatur et duobus. Vnum est obiectum externum placibile. preceptum visu tactu vel auditu vel etiam olfactu. Hinc naso Fortis equus visu semper adhinnit eque. Hinc magorum vnus apud arhenas adeptus est modico nasi adiumento vel odoramento regnum. ait valerius. quoniam equum suum ex memoria odoris eque mouit primum ad hinnitum. **Alterum** imaginationis excitatiuum. est humor seminalis querens exitum. Qui si negetur stimulat ut vrina superabundans. ut vapor colericus et igneus. causatque pruriginem circa partes alias. non minus circa genitales calida ventositas prurit irritat et vrit. **Natura** Vult hoc et ingeniauit summus auctor meus. prouidens ne desiderium propagationis per generationem sui similis languesceret. Nam ut comestio saluat indiuiduum. sic speciem carnalis committio. **Sophia** Vult fateor. sed ita voluit in hominibus. ut motum huiusmodi ratio sibi data regeret. Quod et effecisset absque omni difficultate rebellionis. si non suo primitus creatori ratio rebellasset. **Natura.** Transcendit hec assertio limites meos de peccato tali. perge quo cepisti. **Sophia** Nemo dubitauerit qui coniugatus habeat obiectum principaliter et iugiter alliciens. quod est vxor sua. plus quam celebs habere cogatur. **Natura** Quis hoc negat? Sed presto simile est remedium. per usum consortis legitimi. **Sophia** Presto est. sed an plus equo succendat inflammet et ardeat. inebriet et abducatur. viderint coniugati. Dicit enim satiricus. Quid enim venus anxia curat? Inguinis et capitis que sit distantia nescit.

De celibatu siue

Quot inde deus altissime/ quot intempā
tiarum fedissimarū z inconcessarum bul
liant riuī. quot flagicia. quot contumelie.
quas turpe nefasq; dicere/ sepius erum
pant/ tu nosti omnium cognitor occulto
rum? Celebs interea rebus honestis intē
dens ac intentus nocteq; dieq; poterit a
uertere tales quales isti patiuntur inflam
mationes. ¶ **Natura.** Aessant he passio
nes dum explentur. ¶ **Sophia.** Si ces
sauerint ad momentum. protinus actio
res irruunt. ¶ **Quia** libidinis vsus/ non
satiat s; irritat/ more febrilis ardoris. quē
potus nutrit. auget et inflammat. ¶ **Sic**
pruritus in corpore/ scalpando dum mo
ri videtur augetur. ¶ **Sic** fons lactis in
nutrice/ sugendo continuatur. qui dimis
sus arefcit. in alios versus humores z exi
tus. ¶ **Natura.** Sic ingeniaui multis in
rebus et modis. Sentio deniq; similem
tibi de feminis humore argumentationez
sumere velle. ¶ **Sophia.** Jure sentis. ac
proinde cernis/ causas incontinentie pre
cipuas/ longius a celibe fieri q̄ a coniuga
to. que sunt obiectum alliciens exterius z
semen interius ex abundantia stimulans
et exitum querens. quod in celibe per su
dores aut aliter sine quauis impudicie
culpa defluit exit aut enanescit. ¶ **Quid**
q; consuetudo/ vim tuam habet o natura.
Propterea cicero tuis bene cōsulit. Opri
ma inquit forma viuendi eligēda est. quā
iocundam reddit consuetudo. Sunt qui
veneras voluptates etiam licenter exhi
bitas/ aspernarentur vt viles vt indignas
vt nauseam spiritui dantes. quoniam gu
stato spiritu desipit omnis caro. ait grego
rius vnius meorum. Talis olim noster au
gustinus. qui prius ambrosij statum bea
tuz predicabat/ nisi q; celibatus suus one
rosus sibi videbatur. At nesciebas inquit
quales quantasq; suauitates sentiret ipe/
bene olentis castitatis. sententia est si ver
ba non teneo. ¶ **His** accedit virtutū alia
rum comes ipsis caste viuētibz socie
tas. que longe sunt a solitudine coniu
gatorum/ curarum cessatio mordacium
celestis conuersatio. sobrietas. frugalitas.
studium liberum/ colloquens cum toto se
culo secum/ presens ego sophia in allocu
tione tedij sui. Rursum habet super se iu
gum christi suaue et leue/ putrescere faci
ens iugum multiplex et ferreum mundi:

Non vlla sibi parturientium fastidia. non
educatio contumacium sepe liberorum.
Postremo. locum istum/ multi mei et tui/
super oneribus coniugij/ copiosissime ve
bementerq; prosecuti sunt. precipue no
ster hieronymus. qui laudes nunc vidui
tatis nunc virginittatis et aduersum Jo
uinianum nuptias equanitem celibatū:
vbi quicquid ex historijs et sententijs ve
terum cum sacris literis exbauriri potest/
inducit. Duo fit. vt repetitione noitra (q̄
niam habentur in promptu) non egeant.
nec te latent. ¶ **Natura** Vallem laterent
meq; omnesq;. presertim in hoc q; laudem
virginitatis/ in improprium reprobatio
nemq; vertit nuptiarum. Nec defuerunt
qui tale quid ipsi. dum viueret oppone
rent. ¶ **Sophia.** Opposuerunt. Sed re
spondit coniugium sanctum et nuptias
sanctas esse. o quibus hic dicendū nō est
per singula. ¶ **Natura** Si talis esset om
nium celibum conditio/ qualem descripsi
sti. Tolerabilem mihi nō nego fore quan
dam ipsorum multitudinem. dum plures
aliorum/ intenderent quantum sufficeret
generationi filiorum. At uero de mille vir
vnum talem inuenies Amplius. quia lau
dez fundas heroice castitatis ex fine. quia
preparat ad contemplationem altissime
veritatis. quid de tot meis. de tot tuis ele
uarissimis et doctissimis/ vsq; ad prophe
tie spiritum viris. quos scimus vxores ha
buisset. ¶ **Sophia.** Non tollimus omnē
ab vxoratis cognitionem perspicuam ve
ritatis/ illam specialiter que lucet in specu
latiuo intellectu. qualem tui vel solam cu
riosius inuestigant. Amantes veritatem
magis vt lucentem. q̄ vt redarguentem et
corrigentem mores peruersos. quos non
ita deserere curauerunt. Propterea tradi
ti sunt velut ingrati/ in reprobū sensum
et obscuratum est insipiens cor eorum et
in stultum finem deducti sunt. Datur al
tera cognitio non declaratiua vel specula
riua et illustratiua vt precedens. sed in ex
perimento consistens et affectu quam ne
mo nouit nisi qui accipit. Et hec si datur
vxoratis. profecto sitdum vacant ab am
plexibus. et rarissime fit. quia nec tunc cō
fertur prophetie spiritus. neq; suauissim⁹
odor ille/ sapientissimāq; iocunditas. quā
ego sapientia confero scdm nomen meuz/
quod plus sumitur a sapore qui est gusta

sto spiritus affectualis / q̄s a sapere quod respicit intellectum. Porro si pauci sunt celibes et electi et eleuati perfectiq; / multo rariores sunt. ceteris paribus. nuptijs dati qui sine contaminatione se custodi / ant. **Natura** Foves meā aduersus continentes querimoniam. dum continendi difficultatem causas. mecum quoq; sentis que dicit / vix vnum vel vnam de mille reperiri. **Sophia**. Imo verius debilito compescog; dum castitatem in celibatu faciliorem trado. duz possibilem in omni erate sexu gradu ordine (q̄suis difficillem) multis ipsam predico. Alioquin peccatum haberent. aut ad impossibile tenerentur. Viderint qui non credunt. si omnibus in comune non vxoratis detrahūt peruersa temerariaq; diiudicatione proximorum etiam in matrimonio coniunctorum. quos ⁊ quas esse constat frequenter mutuo sepatos per tempus et per tempora ⁊ dimidium temporis. vel distantia locorum. vel impedimento morborum. aut religionis sacramento. Quos si continere dixeris eo tunc posse. cur non et celibes tāto spacio saltem / poterunt idem. imo proxius ex deductis. Eos vero si suspicatus fueris per incontinentiam superari / damnas omnes / teq; ipsam tuosq; do mesticos parentes et alienos. Itaq; regrediendum est ad hanc veritatem q̄ sub rationis imperio / est sensualis appetitus. et carnalis executio. difficultate vel inclinatione n̄tente in contrarium non obstante. Ad q̄s altruendum / valet responsio ipocratis fm aliquos vel fm alios socratis. quem dum vifonoma inspecta diceret vifonomo corruptorem esse puerorum / discipulos volentes irruere in eum compescuit dicens. Sum. sed contineo. **Natura**. Modeste ciuilerq; persuades. Sed quid de multitudinedicis vxorum. **Sophia**. Nolo putauerit aliquis multitudine vxor. (duz etiam legaliter multis fas esset vti) libidinis ignem / furorem fomitem tyrannidem excutere. sed crebrius in malum augere. Pocet hoc spurcissima saracenorum secta / quos a fedissimo a te q; natura damnato masculorum concubitu / pluralitas vxorum non auertit. sed inuertit peruertit et subuertit. Quid insuper de romanis scripsit apostolus noster in epistole principio. quid ipsi poete sui cecinerunt. quid

historici narrauerunt / de muto hoc vicio / cognitum est. Duo palam fit. vnerum furorem plus cedendo fugiendoq; vitari quā vtendo. Habet proinde castitas heroica / deum / finem. querens expeditum a mille sollicitudinibus animuz. quibus ne quaē caret coniugiū. Sit proximior deo: sit auxiliū sui capacioz. Tam idcirco licet decet / et expedit amplecti. **Natura**. Cur non vitatur corporali castratione / qui mē talem eligunt seruare perpetuam? Tunc itaq; nec ipsi peccarent concupiscendo feminas. nec eas in peccatum traherent. et a suspicionis macula de consortio mulierum / manerent immunes. **Sophia**. Vultum aliter sensit vnus de meis dicēs q̄ concupiscentia spadonis / deuirginituit adolescentulam virginem. Apud comicum insuper dicitur amatores esse mulierum maximi. verum nihil posse. Adeo verus est sermo magistri nostri / q̄ ex corde procedunt adulteria fornicationesq; ⁊ torpeat quāuis corpus. Eterum. nefas est auctoritate propria se castrando mutilare. sicut et se occidere. precipue dum non seruatur inde totum corpus sed debilitatur alteratur viciatur / vnde consequenter anima passiones morbidas subit. ⁊ in moribus tetras. Neq; in hoc Origenis mei probatur exemplum vel zelus non scōm scientiam castitatis / se carne castrantis. **Natura**. Quid agat igit aduersus stimulos carnis integer corpore / si talia patiuntur mutilari. **Sophia**. Arbitrium in eis liberum cum timore dei / configet carnes eorum. sagittis gratie potentibus. cuz carbonibus virtutum desolatorijs. si querantur bona fide et toto corde / remedia furoris huius. que plurima sunt. et precipuum fuga inertis ocij. quod vidit qui ait. Ocia si tollas / periere cupidinis arcus. **Natura**. sit sobrietas. familiaritas absit. **Natura**. Certe. non meum est audire modo generationem cohibentia. cuius est incensua procurare. **Natura**. Transfer ad alia si qua sunt perfunt. que post aliquātulam si vis pausationem / prosequere.

Sequitur quartus

actus principalis istius dyalogi apologetici **Sophie ipsius scilicet et nature. tractans de castitate diuinali ⁊c.**

¶ Quartus act' prin- cipalis.

Sophia.

A satis o natura foroz pausatū est: **Natura Satis.** **S**ophia Terminemus ergo quod superest. **Natura Termine-
mus.** expecto. **S**ophia Hactenus in actione superiori triplici / versata est ora-
tio nostra quasi preparatoria pro quarto hoc (qui et vltimus est) actu potissimū in-
tencio. non supgressi sunt termini capaci-
tatis tue. Nunc in altiori supra nō contra-
te regione colloceris oportet. vbi de xp̄ia-
noziū moribz ac ritibz agendū est. qui non
tua traditione sed mea / per deum ⁊ ex deo /
supnaturali sunt reuelatione suscepti. **Natura**
Hoc tanto mihi facilius erit / q̄n-
to causam vnā esse p̄stantissimā optimā et
supremā nō dubito. Est enī vox mea ap̄d
omnes talem esse quā appellant deum. de
qua / post inquisitionē solertissimā dixisse
fertur aristoteles meus. Inueni te causam
primā. fac me tibi placere. Demum que
gens tam effera / que natio tam barbara / q̄
non aliqua religione teneat. Atvero quis
et qualis sit verus cultus / per reuelationē
specialē aliter q̄ ex creaturis meis accept⁹
fateor supra me est. nō (vt benedicis) con-
tra me est. **S**ophia Da te interim mi-
hi meeque fidei. credens vt intelligas vnicū
xp̄iane religionis verū esse cultum dei no-
stri. **Natura** Credo. quatenus ad intel-
ligentiā docendoꝝ p̄ te pateat via. **S**o-
phia Collocabim⁹ ergo principū docen-
doꝝ / vbi dictoꝝ finis fuit. Istā quip-
pe legem esse diuinitatis vt supremū infe-
riorū iungat principijs superiorū / tradit il-
le magnus olim tuus ariopagita dionysi⁹
quē p̄dicatio cū miraculis meū fecit et ex-
tulit. **S**ophia Diximus de heroica castitate. quā
non aduersam tibi nec impossibilem mō-
strauimus. **Natura** Demonstrasti confi-
teor. **S**ophia Coniūgitur huic in ascē-
su castitas diuinalis. put moralē heroica
sibi sternit castitates. **Natura** Castitas
hec diuinalis qualis est ⁊ quid sup addit /
ediffere. **S**ophia Rite petis. Et quidē
ex finis cōsideratione cognosces. **Natura**
Moralis castitas / habet proximum finem
se cōtinere fm dictamen reuerentionis per
te naturam / hominibus indire. **A**st be-

roica tendit altius / in primā causam se re-
uolvens et exaltans. **Natura** Diuinalis vero fi-
nem attingit eundē qui deus est. sed emi-
nentiori modo. propter tria p̄cipue. **P**ri-
mo quia voto firmatur. **S**ecūdo quia fi-
de spe caritateq; / dedicatur xp̄o. qui simul
in vnum deus et homo est. domin⁹ et pro-
ximus. frater amicus et sponsus. **T**ertio
quia sacrosāctis mysterijs hec castitas ap-
plicatur. **P**ropter hec tria plurimum di-
stat hec castitas a castitate idolatrarum.
Fuerunt quippe virgines inter eos demo-
nijs vt veste et palladi et telluri non deo
sacrate imo excrete. sic et apud diaboli-
cos manicheos. **P**orro. moralis casti-
tas est velut incipientium et purgando-
rum. **H**eroica velut perficendorum et il-
luminandorum. **D**iuinalis tertia tanq̄
perfectorum in eterna beatitudine consu-
mandorum. **T**alis esse debet castitas ec-
clesiasticorū ⁊ presertim sacerdotum ⁊ ma-
xime prelatorum. **Natura** Debet esse
dicis. s; an sit / tu videris. o sophia. **S**o-
phia. **N**ondum agimus de castis. sed de
castitate. quam absolute consideratam / p̄-
sonalis abusus non sordidat aut violat /
sed effugit. quē admodum te naturam vi-
cia quantumlibet enormia qualia nomi-
nantur fieri contra te. nō te polluūt. quin-
digna iugi veneratione subsistas. **C**on-
uenio te nunc igitur / an presupposita fi-
de laudabilis tibi sit huiusmodi castitas
diuinalis. **Q**uid differis? **Q**uid musitas?
Si castitatem heroicam / conuincit aper-
tissima ratio te laudandā concedere. quo
pacto superesset aliqua dubietas de p̄-
conio castitatis diuinalis qualis descri-
pta est / vota deo. dicata cristo. dedita cul-
tui sacro? **Natura** Vincor veris. nec ef-
fugium video. si non ad abusus culpā-
dos querelam meam receperis. **S**o-
phia. **A**busus ego non minus q̄ tu cul-
po. criminoꝝ. abominor. damno. **V**erum
tamen dic quales reperis intolerabiles in
castitatem professis exorbitationes. **S**ūt
quippe nonnulla q̄uis viciosa. locis tem-
poribusq; et personis / toleranda. **A**lioq̄n
rollantur omnia bona tam tua q̄ mea ne-
cesse est. **Q**uoniam nulla sunt / quibus nō
contingat aburi. **C**ognoscit deus figmen-
tum humanum. scit homines circunda-
tos infirmitate. a summo vsq; deorsum.
Ideo propiciabilis est super malicia.

Natura. **I**ure mihi tibiq̄ displicibilis esse debet tanta multiplicatio indignorum. tanta frequentatio preuaricationis vortorum. tanta contaminatio sacrorum. mearūq̄ legum horrenda peruersio. maxime cum videas ipsa/tor scelera/flagicia/iniquitates/peccata/delicata/abominaciones/q̄s vel nominare vel etiam cogitare/turpe est in meum reuerti propagnis debite preiudicium. **H**inc regiones vacue derelinquuntur absq̄ habitatore. **H**inc cultus tuus iste xpianorum/pene deperditur/multiplicatis per generationē hostibus suis ethnicis et saracenis. **S**ubinde quid obesset noue legi tue plusq̄ veteri similiter tue. si honestissimo matrimonij sacramento/ministri religionis vterentur. **N**ūquid sapientior aut sanctior q̄s olim effectus est deus. **F**uerit ipse xpus virgo. fuerit natus de virgine. virginali desponsata viro. fuerit prefiguratus in virginitate hieremie et helie. **S**uasit ipse virginitatem paucis q̄ capere possent idoneis. **U**nde queso preceptum ortum est/ vt non solum iam sit castitatis consilium et hoc sine delicto iuuenilium personarū et adolescentularū imo puerorum puellarūq̄ sub velo religionis quorum quarūq̄ mille furores aut similia esse dicit **V**ratius. **Q**uid d̄ prouectionibus. quos incontinētes fuisse prius/ambigit nemo. nec forte posterius continentes sperat vllus? **V**incit indignitas rei/meam certe conuersionē. que longe plus operibus se loquitur. se clamat et prodit: q̄s meis posset vocibus/ nisi sponte quis obsurdescat. **S**ophia **S**i tam acerba fers animositate facinora vouentū castitatem. **R**espice queso respice trabes ingētes defectuū in oculis/atq̄ colluiones fedissimas in omnib; membris generatio/ni vacantium. **S**ed quia non apte probuz probro diluitur. ad id respondeo qd̄ queris amarius **A**n sapientior fuerit christus filius in noua q̄s pater in veteri lege? **E**adem crede mihi/proorsus eadem fuit sapientia que ad pfectum duxit impfectum puericiā ad pfectionis etatem. timores ad amorē et spiritus libertatem. **P**orro cur non inspicias in sacerdotib; veteris legis/quāta super alios sanctitatis/quāta castitatis imponebat artatio? **U**rorem nō nisi virginē. non nisi semel et vnicam. non repudiatam. non sordidā/fas erat accipere.

Vacabant ab vxorum quolibet amplexu tempore vicis sue/sub mortis interminatione. **S**i moriebatur vxor in adolescentia/continēdi necessitas incubebat. **E**t quoniā assidue nostri sacerdotes sacris occupantur mysterijs. quid diuinius/q̄s vt continua polleant castitate? **V**acant legi dei/quam ab eorū populus ore requirit. **H**ec autē lex sicut immaculata est/immaculatum speculatoresq̄ doctorēq̄ vult. **Q**uod si grecorum xpianorū opponitur coniugium. **F**ortassis ideo privati sunt illa qua p̄diti fuerant legis peritia. et in varios iam supra modum corruerunt errores/disso/nes romane vereq̄ pietati. **Q**uid q̄ apud eos vigent adhuc calogeri monachi celibes sub regula magni patris basilij quos fere solos de clero/populus habet in precio? **H**uc accedat q̄ ministri gratie reuelate/sunt per electionē/non hereditariaz vt olim successionem. **D**ebent insuper liberiores q̄s olim/a seculari seruitute viuere. **D**ebent rursus in re familiarī minus esse solliciti. deditq̄ minus auaricie seu rapine/thesaurizare volenti pro filijs et filiabus instar iude. quinimo pro nepotulis. quos vnus ē pontificibus datos a demonio loco filiorum/quos deus subtraxerat ab ecclesiasticis. querulus loquebatur. **A**ntē de queso quē admodum hec tria/que sunt electio. libertas. vacatio. fundant rationabilitatem celibatus perpetui sacerdotum. **I**uncto q̄ nullus ad votuz sicut nec ad sacerdotium cogitur. nullus ante discretionis annos dum est arbiter sui. nullus qui non auxiliante dño sine quo nihil facere possumus votū suū possit implere. **T**ātūmodo volūtas bona assit cū gratia. nec ei desit vel obest sit/arbitrium. **Q**uod si cadant aliqui/presto est per p̄nias subleuator de? **D**eniq; o natura ne gloriaris adeo magnificans multitudinem hominū. quoniam melior est vnus timens deum q̄s mille filij impij. **M**axime si timor sit coniūctus anime continēti. cuius non est condigna ponderatio. que diligens mundiciaz propter gratiam labiorum habet amicum regem deum. **A**dde q̄ virginitas implet celum/secunditas carnalis/mundū. **D**eniq; tuus **A**restoteles policias instituens/notauit moderatam debere esse puerorum multitudinem. **Q**uod a nōnullis accipitur/quasi necandi sunt superflui.

De celibatu ecclesiasticorū

Quod practicasse grecos / comicus aliqui insinuat. Verum rectius intelligatur / vt sit hominū pars / generationi nō intenta / vacans altioribz. **S**oluitur p̄ inde que daz tua oppositio de virginitate. q̄ nō mediū tenet sed extremuz. Tenet vtiq̄z mediū quo ad nos. qm̄ obstat quādo oportet et quātū oportet. vbi oportet. oīm circūstantiāz qualitate pensata. put sapiēs iudicabit. **Q**uāobrem parce ire tue soroz natura. solerter aduertēs. q̄ p̄ celibatuz / salubriter p̄uisum est statui ecclesiasticorū de beneficijs viuentiū. Quibz si darentur vxores / si liberi nascerent / quis post eorū mortē suas pasceret vxores et filios? Non successor in beneficio: qd̄ sibi vix sufficit. Nō alius si nō casualiter. Et ita medicitate vilescerēt vel inedia fameq̄z pirēt. Attēto et hoc q̄ sacerdotes multi / sibi soli vix viuere satis habēt. quid si familiā addideris sūptuosā? **N**atura parca ire o sophia. Vis igit̄ vt siccis oculis. duro corde. visceribz cōgelatis. sine cōpassione. sine pietate p̄terea silentio. tuāz mearūq̄z p̄uaricationes legū mltiplicatas sup̄ numerz. **S**ophia Nolo equidē. S; pari federe tu mecum p̄uisione implores accōmodā. **N**atura Quem inueniā misera cōsolatorem? Quis tātis feret opem malis? Cur creata sum videre tāta mala mee sublimis creaturē? Que nūc cladibz et pestilentijs infecta depit. nunc bellis horridis attrita corrui. nūc per nō vsū vel abusū virtutis generatiue / p̄sus naturalissime diuineq̄z et p̄fecte / quasi sterilitate consumit̄ et arefcit. **S**ophia Desup est puidus sup̄ omnia deus / cōmunis mihi tibiq̄z pater creator et rector. Sperandū de sua misericordia. cuius copie nō est numerus. petendū est ei⁹ subsidiū. querendū. pullandū. **B**eniq̄z p̄cipes populorū dum erūt cōgregati cū principe summo / vicario dei abrahāz / cōmonēdi erunt orandi cōtestandi / ferre p̄sidium rebus lapsis / hominū defectus reficere. deformata reformare. nominati m̄ circa tot propaginis obstacula. non afferentia deo gloriā. nō ecclesiastice religioni de corē. p̄pter tria que tue miscuisti querimonia. Quorum vnū est. nimia vouentiū maxime adolescentiū / multiplicatio. Alteruz celeberrima vtorū sine fructu legitime prolis / effractio. Tertiu; cōraminatio sacrorū. tueq̄z cōstitutionis abominanda

subuersio. **N**atura Cur non adijcis tollendum esse votum a sacerdotio. cum non sit ei diuina et essentiali vel inseparabili societate connextum. quicquid sit de monachis? **S**ophia **D.** quasi stet in non vouendo tota reformatio. quasi non peccent vxorati. Sed nec refert magnopere / si votum nequaq̄s sit annexū essentialiter sacerdotio / postq̄s ita cōiunctum sibi est. vt omnis illud suscipiens / nedum voueat. sed votum etiam solēner. matrimonii dirimens iam contractū / non minus q̄s in monachis. Sed nec plus habet dispensabilitatis vnū q̄s alterum. nisi q̄ facta monacho dispensatione / desinit esse monachus. quoniā status importat tria vota d̄ sui ratione. Sacerdoti vero cōcessa dispensatione voti / sacerdos tamen manet. **A**t vero hic non versatur reformatio principalis. sed per alia media. qualia nūc et hic aperire / non est consilium. **H**oc dicimus. q̄ de duobus malis / minus est incōtinentes tolerare sacerdotes / q̄s nullos habere. Sicut abutimur bonis dei: sic vitur ipse malis nostris ad electorum salutem. nominati in sacramentorum ministratione. quod olim figuratum est in pastu helye per cornos. in quibus peccatorum nigredo figuratur. **N**on expectet aliquis q̄ area dominice ministrationis / tanta possit sollicitatōe purgari / quin plures sint palee viciosorū vt luxuriosorū. inter quos latent et fouentur tanq̄s grana purissima / cultores castitatis. **Q**uis scit si plures nunc ecclesiastici custodiant in celibatu castitatem illibatam / q̄s si iuncti cōiugio / maritalem integre conseruassent? **Q**uis nesciat in multis et de multis de siderabilibus / facilius esse totaliter abstinere q̄s vsū moderari? **V**idit hoc epicurus assertor voluptatis. qui teste seneca dicit. **V**is diues fieri. **N**on diuitijs adijciendum sed cupiditatibus detrahendū. Similiter in omnibus eiusmodi. **V**is voluptuose viuere / non voluptatibus adijciendum sed cupiditatibus et concupiscentijs detrahendum. adeo vel diuitem vel voluptuosum fieri non in exterioribus situm est sed intra nos. **Q**uid q̄ non humana p̄sumptione regit ecclesia sed spūssancti directione. put omnia temp⁹ hnt? **F**uit ecclesia primitus sine dotatione temporalium. qualiter postmodū per **S**iluestrum

et alios sanctissimos / spū sancto largede-
dit. Sic aliquādo p coniugatos regebat
ecclesia / vt in antiqua lege. nūc p celibes in
noua. **C**oncludim⁹ tandē nos interea
cōtentos esse debere remedioꝝ postulatio-
ne. qualia qualiterq; tetigim⁹. vt tranquil-
le concorditerq; maneamus sorozio nexu
iuncte / natura cum sophia. **N**atura. fiat
precor ita. **F**init.

Carmen cōtra pul-

critudinē corporis quomodo sepe ē occa-

Pulcer alet. decoretus viger
Dolorius vt tibi sis. **T**amen audi.
Te speciosa ligant velut auri
Uincula. retibus et nimis artis
Stringeris / implicitus magis / ex quo
Roboris est vegeti caro candens /
Passio liberior viger omnis.
Subiuga fit ratio. iacet excoꝝ.
Te fleo. nam tua soris miserāda. **F**init.

Opusculū eiusdeꝝ

contra impugnātes ordinē Carthusien-
quomō pauca in eis reperiant miracula.
quali exinde viltiores censendi sunt.

Miracula cōmuniter fiunt ad
probandā sanctitatē illi⁹ qui
ea facit / de qua dubitat. **V**el
fiunt ad cōfirmandā et cōin-
cendam infidelitatē alicuius
vel aliquoꝝ. **U**bi autē per scripturam sa-
cram vel euidentiaz / constat de sanctitate
talis persone / raro fiunt p illum miracula
quia iam habet aliquod genus probatio-
nis sue sanctitatis. **S**ic et iuri iste dicit
q; vbi vno modo legitime constat de intē-
tione partis / non requiritur vel exigitur.
imo esset supflūū aliud genus pbationis
ea. i. extra de probatiō. **E**t ideo martyres
de quozꝝ sanctitate nullus dubitat / raro
fecerunt miracula respectu alioꝝ. **S**pecia-
liter in vita. **C**onfessores vero plura. in vi-
ta et in morte. **E**t quo dubio antiquit⁹
confessores vsq; ad Siluestrum papam
publice non colebantur vt sancti. nec ali-
quis in canone misse est positus. cum ta-
men virgines. immo et corrupte mulieres
sed tamen martyres / ibi sint posite. sicut p
petua et felicitas. **I**nter ipsos confesso-
res sanctos / hec fuit differentia. **N**am
qui scripserunt multa ad fidei illumina-

tionem / et magna scientia et doctrina pol-
lebant / pauciora aut quasi nulla fecerunt
miracula. precipue in vita. quia habebāt
probationē sanctitatis / in eminentia do-
ctrine. **S**ic augustin⁹ gregori⁹ et similes.
Unde cum in canonisatione sancti Tho-
me de aquino opponeret / q; nō fecerat mi-
racula in vita / vel non multa. dictum fuit
per papam / nō esse curandū. **N**am tot mi-
racula fecit quot questiones determina-
uit. **A**lia quoq; inter confessores diffe-
rentia fuit. **N**am aliqui vixerunt in here-
mo in asperitate vite pseuerātes in pugna
contra vitia et temptaciones. elongati a cō-
uersatione hominū vsq; ad mortem. **D**i-
q;ntia oderunt patrē et matrē. possessiones
et. et secun. sunt xpm. portantes crucem p
abnegationē sui et suozum iuxta euange-
lium / sufficit eis pro sanctitatis testimo-
nio verbū xpi. **S**ic et paulus primus he-
remita (respectu cuius Anthonius clama-
uit se solū monachi gerere nomen) nullus
legitur fecisse miraculū. **L**orius autē por-
tabat sibi quotidie panem p diuinā dispē-
sationem. sicut et **D**elie. **E**t ne in tam la-
ta materia diu immeret. tam martyres q; **B**
confessores. viri et mulieres / fecerunt et fa-
ciunt miracula / multas ob causas. vt scilicet
predicatio eozū et nomen **I**hu xpi in
quo tm̄ est salus / efficac probaretur. **S**ic
petrus claudū et per illū octo milia iudeo-
rum sanauit. illos in anima. istos in cor-
pore et anima. **S**ic et ceteri apli nō ad oñ-
sionem sue sanctitatis. sed ad exaltationē
nominis xpi. **A**liquādo ne predicatio
propter ministros contēnatur. eo q; inter
homines cōmuniter viuunt. sanctitatisq;
alia testimonia nō habent / ex doctrinarū
excellētia. sicut **N**icolaus. martinus. cete-
riq; pastores sancti. in populo conuersan-
tes. **A**liquādo ad cōfirmationē xpiano
rum nōdum plene in fide fixoꝝ. quia de fa-
cili abscederēt. vel saltem in fide errarent.
Aliquādo in certis mundi partib; ma-
iora et plura fiebant miracula. **T**um ppter
loci vel hominū qualitātē. q; ceteris paga-
nis et infidelib; erant p̄p̄inqui. et sic p cōse-
quens difficili⁹ inducēdi ad fidem et pro-
cliuiiores ad recessus. aut q; ex paganis p-
pagari et sic paternas vsuetudines difficil-
lime reliquissent / nisi crebris signis robo-
rati essent. vel ppter eozū stoliditatē et rui-
ditatem. tam in morib; q; ingenijs ac sen-